

HUNDRA ÅR

GREKISK ARKEOLOGI

TILL DET GREKISKA ARKEOLOGSÄLLSKAPETS SEKELJUBILEUM

Av docent NATAN VALMIN, Lund

FÅ LÄNDER i världen äro så allom bekanta som Grekland, det lilla landet med de stora minnena. Även den enklaste och flyktigaste bildning har någorlunda reda på något om Athen, Akropolis, Sparta, Perikles, Platon, Feidias o. s. v. Om ej, kan man icke ens tala om halvbildning i fråga om kulturhistoria, filosofi, politik, konsthistoria. Vår moderna tid, som icke nöjer sig med att läsa och höra om främmande länder utan fordrar, att den verkligt allmänbildade skall hava sett så många som möjligt, har längesedan upptäckt, att Grekland också är ett sådant land som man måste ha sett. Ja, man kan redan påstå, att Grekland för den mera finmakande turist-allmänheten blivit Europas turistland n:o 1. Grunden härtill är, som var man vet, landets fornlämningar, vilka utan någon som helst diskussion äro att anse såsom de förnämligaste vår världsdel äger. Sedan tekniken ordnat det så bra, att även den mest hastande kan, genom luften, komma dit och därifrån på ett par dagar och t. o. m. hinna kasta en blick på åtminstone någon trestjärnighet i Baedeker, har folk också börjat strömma dit ned som till en kulturell pilgrimsort. En grekisk uppgift talar om, att turisterna årligen lämna kvar omkring 300 miljoner drakmer i landet, en för landets ekonomi ingalunda föraktlig summa. T. o. m. landsmännen i högsta Norden hava upptäckt Hellas. Jag har för ett par år sedan sett ett pass med visumnummer 200.

Grekland är rikare på antika rester än något annat land i Europa, kanske i världen. Det är faktiskt nästan sant, som man på skämt brukar säga, att det gör detsamma, var man sätter spa-

den i jorden, några antikviteter hittar man alltid. Grekerna hava vetat om och uppskattat detta. Det är typiskt, att en av det ny-startade Greklands första omsorger var att vidtaga åtgärder för fornminnenas vård. Man kände på sig, att däri låg ett slags startkapital. Grekland befriades från turkarna i en från denna synpunkt sett lycklig timma. Den antika fornforskningen hade redan fått god vind i seglen. Italien var redan omhändertaget av vetenskapen. För Grekland hade man också intresserat sig, men på ett diskutabelt sätt. Namnet Elgin är där nere nästan lika förhatligt som Königsmarck, trots att den förre sökte i bästa avsikt rädda vad som fanns kvar av det tempel, den senare så obetänksamt skjutit sönder. Greklands unge konung, Otto av Bayern, medförde som arkeologisk rådgivare en fackman av stora mått, Ludwig Ross. Denne bör man troligen tillskriva förtjänsten av att hava omintetgjort hovarkitekten Schinkels förslag att bygga landets kungaborg uppe på Akropolis mitt ibland de antika ruinerna. I stället fattades, enligt uppgift redan vid konungens första besök på den heliga klippan, planen på att återuppbygga eller åtminstone konservera templen där uppe. Främst inriktade man sig på att återuppressa kolonnerna i Parthenon, ett arbete som föreföll möjligt, eftersom längs nord- och sydsidan rader av kolonnrummor lågo så som de fallit vid det olycksaliga bombardemanget 1687. Snart nog hade man en av nordsidans kolonner färdig. Tyvärr gick det icke lika snabbt med de övriga. Hela nordsidan var först klar 1929! Ross ägnade sin mesta tid åt uppgiften att genomresa landet och upprätta förteckningar över vad som fanns och kunde åstadkommas, ett ytterst viktigt och fortfarande nyttigt företag. Han hade f. ö. en föregångare i detta sitt arkeologiska arbete. Redan innan landet fick en konung, hade den under befrielsekriget valde president Kapodistriass ute på ön Aigina låtit bygga ett litet museum för de antika fynden där. Men Ross blev snart, i likhet med många av utlänningarna, så impopulär, att han redan 1836 måste lämna sin post. Året efter, 1837, togo grekerna själva hand om den arkeologiska frågan. Ett litet sällskap bildades, enligt somliga den 7 januari, enligt andra i april månad, i samband med det grekiska universitetets grundande. Detta sällskap, den grekiska arkeologhetairian, vars stiftande givit anledning till dessa rader, firar alltså i år sitt hundraårsjubileum. Vi skola i några snabba drag göra en översikt över vad detta grekiska arkeologsällskap uträttat under det gångna seklet.

Om någonting vittnar om klokhet och klar blick för uppgiftens dimensioner och krav, när det gällde att inrätta sig för framtiden och samtidigt bevara förbindelsen med den stora forntid, vars arv förpliktade, så hava grekerna all anledning att framhålla just denna, den arkeologiska uppgiftens lösning. Grekland var ett litet land med ytterst begränsade tillgångar. Dessa måste de närmaste årtiondena reserveras för andra och praktiskt nödvändigare ting än fädernas minnen. Det arkeologiska sällskapets startkapital var en månatlig medlemsavgift av 5 lepta (= 4 öre)! Siffran är på en gång ett vittnesbörd om de knappa resurserna och om den hoppfulla föresatsen att åtminstone göra något. Det förtjänar att i främsta rummet framhållas, att den unga grekiska nationen genom detta arkeologiska sällskap visade sin vilja att bevara sambandet med det Hellas, som fyra seklers turkiskt slaveri icke förmått utplåna minnet av och förbindelserna med. Det grekiska arkeologsällskapet var på sitt sätt den befriade nationens mest nationella deklaration. Men liksom Grekland till icke ringa del hade främmande åtgärder att tacka för sin frihet, så bevisade det nystartade sällskapet snart nog, att det icke ämnade i inbilsk självtillräcklighet lägga sig som en misstänksamt morrande Kerberos över det kultur arv, i vilket hela västerlandet ansåg sig hava en andel. De materiella tillgångarna visade sig från första stund vara så små, att Grekland aldrig skulle kunna på ett tillräckligt värdigt sätt ensamt åtaga sig den väldiga uppgiften att främja kunskapen om och vårda lämningarna av sin väldiga forntid. Grekerna togo med glädje och tacksamhet emot erbjudandet från främmande och bättre lottade stater att hjälpa till. Så blev den grekiska arkeologien från början en av historiens vackraste internationella vetenskaper och det grekiska arkeologsällskapet ett av världens friaste och öppenhärtigaste lärda samfund. Grekerna hava genom att inbjuda praktiskt taget hela världen till samarbete på sitt arkeologiska fält givit ett lysande exempel på storsinnet och gästfrihet, till vilket näppeligen något annat land torde kunna uppvisa motstycke. Vill man framleta ett bevis på att det moderna Hellas, trots alla diskussioner om folkets ras- och språkförhållande till antikens greker, må anses som »äktgrekiskt», skulle man knappast kunna finna ett starkare och mera värtaligt än detta sällskap, där på en gång det nationellt grekiska och det hela världen omspannande, kulturellt klassiska intresset har förenats. Så ungefär skulle Perikles' idé och ord om Athen som en

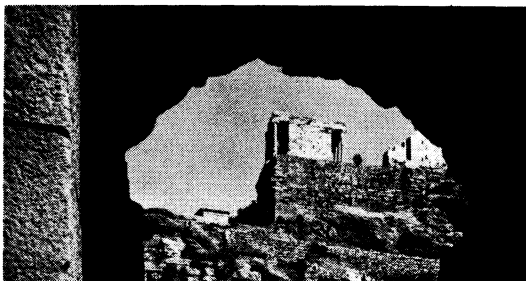
skola för hela Hellas bäst kunna omsättas i modern praktisk verklighet. I det grekiska arkeologsällskapet i Athen enkelt hjärtliga och gästfritt öppna lokaler är verkligen envar välkommen, som menar sig hava något att lära — sig själv eller andra — av allt detta, som vi kalla hellenism i ordets rätta betydelse.

Så kom det sig, att vid grekernas sida en rad stater ställde upp som arbetare i gudinnan Athenas — och, bokstavligen, även Dionysos' — igengrodda vingård. Först kommo fransmännen, som redan nio år efter, 1846, grundade sin »École française d'Athènes». Tyskarna blevo bofasta 1874, just lagom för att kunna bereda sin hittills trots allt ryktbaraste arkeolog, Heinrich Schliemann, nödiga betingelser för en av alla tiders mest sagolika upptäckarbragder. Amerika, England, Österrike, Italien installerade sig i institut och skolor. Den grekiska arkeologien blev omhändertagen så villigt, att man ibland förvånar sig över att något kunde bli över åt grekerna själva att göra. Ty icke blott dessa offentliga utländska institut fingo fria händer att rota i jorden och självständigt förfara med den och vad de hittade däri. Även privatmän tillätos under vissa villkor delta i denna ädla konkurrens. Den frikostigheten är bl. a. orsak till att vårt lilla land också fått vara med och det icke utan resultat. Redan 1894 börjar vår svenska insats med Sam Wides och Lennart Kjellbergs grävningar i Afidna och på Kalaureia. Axel W. Perssons gärning är allom bekant, och med namnen Asine och Dendra förknippa ej blott vi svenskar utan också grekerna föreställningen om och minnet av betydande och vackra insatser på den grekiska förhistoriens fält. Messenienexpeditionens resultat hava likaledes blivit uppskattade av både grekiska och andra arkeologiska fackmän.

Det så enkelt inrättade grekiska arkeologsällskapet har trots allt kunnat glädja sig åt att icke blott delta i denna allt ivrigare verksamhet utan också i många avseenden intaga en ledande ställning. Man kan utan överdrift påstå, att grekerna själva hava varit mest aktiva, att de hava nått de vackraste och viktigaste resultaten och att de hava haft en lång rad framstående vetenskapsmän bland sina egna. Sällskapet har icke blott inriktat sig på fältarkeologien och utgrävningarna. Dess främsta uppgift har varit och är fortfarande den rent administrativa, men dessutom har det åtagit sig den ytterst betydelsefulla plikten att i möjligaste mån konservera de bevarade resterna. Dessutom utger sällskapet en rad vetenskapliga verk. Turisten, som mer eller mindre

flyktigt beser landets arkeologiska märkvärdigheter, har kanske sällan tillfälle till att göra klart för sig, vilken andel det fattiga Grekland själv har i alla de ting, som locka ständigt större skaror dit ned. Kanske skulle det vara betyg nog gott åt land och folk och arkeologsällskapet, om det icke kunnat göra mer än taga hand om de fynd, som utlänningarna gjort. Jag tänker närmast på de båda museer, som utgöra Athens största sevärdheter, Akropolis-museet och nationalmuseum, vilka icke blott innehålla den grekiska arkeologiens dyrbaraste skatter utan också äro, trots petiga anmärkningar, som ofta framställas av avundsjuka förståsigpåare, påfallande välordnade. De grekiska museerna ute i provinserna variera givetvis. Många av dem äro helt visst allt annat än mönstergilla. Men bland dem finnas också sådana pärlor till museer som Olympias, Epidauros' o. s. v. Dessa små och stora museer, som man finner utsädda som kulturplantor runt hela landet, visa och bevisa, direkt och indirekt, hur grekerna själva kommit i tillfälle till att vara med i denna internationella kapplöpning. På de största museerna läses namnet Syngros. Andra namn pryda ingången till de mindre. Dessa namn på privatpersoner finner man också på skolor, sjukhus, bibliotek, ja pansarbåtar o. s. v. De bära sitt vittnesbörd om att den moderna grekiska nationen räknar bland sina dygder även den som det antika Grekland så ofta tog sin tillflykt till i magra år: den offentliga välgörenheten. Jag undrar, om något land i världshistorien kan uppvisa procentuellt så många euergeter som Grekland. Det är en form för nationalism, som andra nationer haft gott av att imitera icke minst i vår tid.

Grekernas första arkeologiska omsorg var, som vi hava sett, att konservera de viktigaste monumenten i Athen. Kanske var där i denna omsorg en aning reklamlust. I så fall har sällan en reklam varit mera effektiv. De första årens verksamhet omfattade framför allt monumenten uppe på Akropolis. Redan 1834 hade man av grekiska regeringen erhållit den för denna tid och dess budget oerhörda summan av 70,000 drakmer att användas till Parthenontemplets återuppresande. Som man vet, visade sig denna summa långt ifrån tillräcklig, och Athenas tempel står fortfarande i ruiner. Men man rensade upp och plockade bort det mesta av det frankiska och turkiska skräp, som under åren samlats både uppe på borgplatån och på dess västra uppfart. Där funno Ross och hans medhjälpare i en turkisk bastion det lilla tempel åt den obevingade

Nike-templet på Akropolis, sett från Herodes Attikos' odeion.

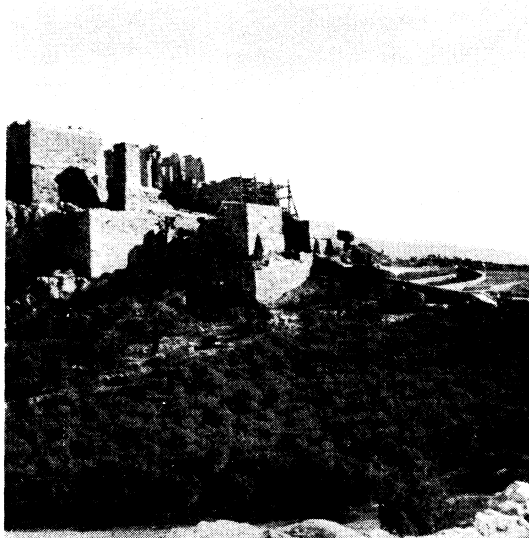
Nike, som redan 1835 kunde återuppbyggas på sin plattform. Det plockades förra sommaren åter ned, då grunden hotade att rämna. Några kolonner i Erechtheion, liksom den berömda Karyatidverandan, återupprestes. I Parthenon började man stapla upp

blocken till kolonner och väggar, men arbetet måste avstanna på grund av tekniska svårigheter. Propyléerna röjdes upp, och uppgången restaurerades delvis så som den varit i romersk tid. Detta var vad man hunnit med till omkring mitten av 1850-talet.

En ny epok i sällskapets och hela den grekiska arkeologiens historia börjar 1859, från vilket år man märker en helt ny aktivitet. Kanske beror denna mest på att man nu började ägna sin uppmärksamhet mera åt utgrävningar än åt konserveringsarbeten.

Från detta år till i runt tal sekelskiftet har sällskapet utfört ett intensivt arkeologiskt fältarbete, som omfattat alla arkeologiens områden, från prehistoria till bysantinsk arkeologi, och som knappast lämnat någon del av landet oberörd.

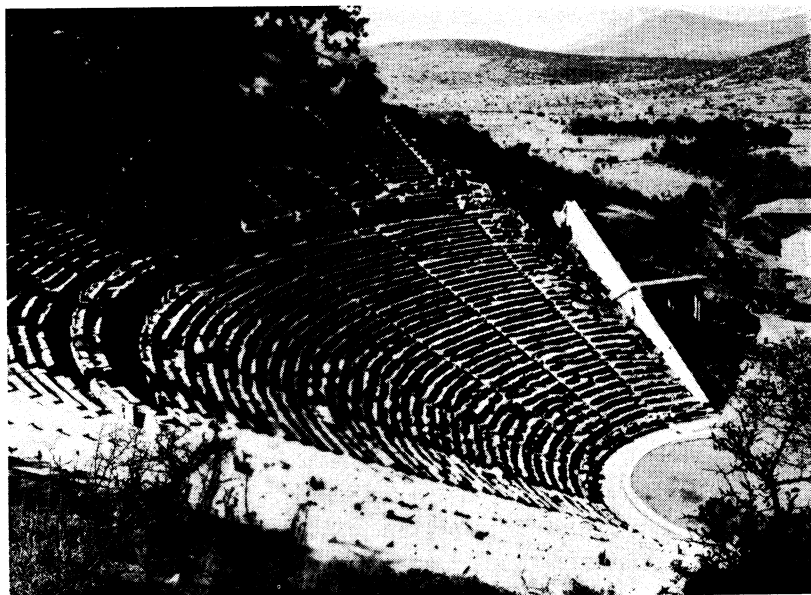
Grekernas storgrävningar äro Athen, Eleusis och Epidauros. Det var naturligt, att den förra orten kom att stå i intressets centrum. Redan från början av sin regering

Akropolis' uppgång. Observera vid byggnadsställningarna det borttagna Nike-templet.

hade kung Otto visat sig förstående för arkeologiens behov. Genom en lag, som tyvärr snart föll i behaglig glömska, reserverades åt arkeologiska forskningarna de delar av staden, där man hade anledning att förmoda, att viktiga byggnader legat under antiken. Lagen letades fram, när de stora amerikansk-grekiska grävningarna på Athens agora för några år sedan igångsattes, men det låg icke mera inom möjligheternas ram att blåsa nytt liv i densamma. Däremot låg det i en mängd husägares intresse att få så mycket som möjligt betalt för sina exproprierade hus. Man började 1859 en grävning alldeles intill detta agora. Resultatet blev den pelarhall, som enligt en inskrift kung Attalos av Pergamon skänkt åt staden. Den begränsar det antika torget i öster. På Akropolis' sydsluttning rensade man fram en annan sådan portik, den som en annan pergamensk kung, Eumenes II, låtit uppföra intill Dionysos-teatern. Ute vid det antika Athens västra stadspört, den s. k. Dipylonporten, började man gräva fram porten jämte delar av den beryktade mur, som Themistokles i all hast låtit bygga av gravstenar och annat material. Fynden av skulptur, inskrifter m. m. voro goda. Utanför stadsmuren började man rensa fram den gamla gravstaden, ett företag, som senare överläts på tyskarna. Det område, som ligger mellan Akropolisklippan och Eumenes' portik, grävdes ut och gav till resultat läkedomsguden Asklepios' tempel och kurort. Detta gav uppslaget till ett företag utanför Athen, som av många anses vara det grekiska arkeologsällskapets främsta verk. Nere i landskapet Argolis, några mil från Asine, ligger i en naturskön trakt Epidaurus, där samme läkedomsgud hade sin dyrkan och sina läkedomskunniga präster. Under ledning av den grekiska arkeologiens störste representant, P. Kavvadias, framgrävdes här under åren 1881—1888 en hel tempelstad med trenne tempel, helgade åt Asklepios, Apollon och Artemis, Greklands bäst bevarade teater, en egendomlig rundbyggnad, den s. k. Tholos, ligg- och promenadhallar, badinrättningar o. s. v. Ett av Greklands mest vällyckade provinsmuseer rymmer det mesta av fynden.

Men det största företaget och det, som givit de mest imponerande resultaten, var den väldiga upprensningen uppe på Akropolis. Samme Kavvadias igångsatte här en energiskt genomförd utgrävning, som slutade först när praktiskt taget varje jordsmula bortförts eller åtminstone grundligt genomsökts. Klippan rensades ned till botten, och vad jorden därigenom tvangs att giva åter, var så rikligt, att ett helt museum måste byggas för att rymma

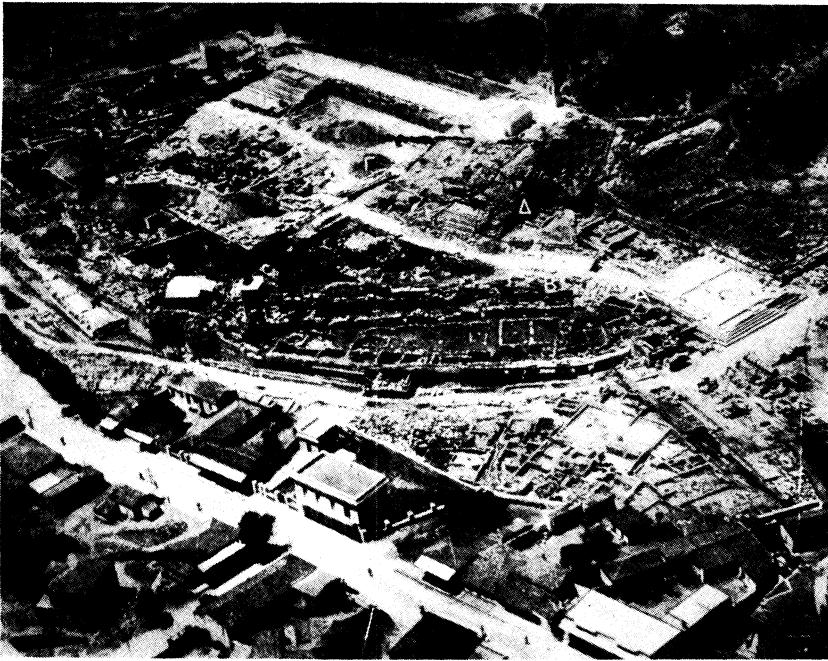

Teatern i Epidauros.

det. Detta museum, som ligger hänsynsfullt och anspråkslöst dolt i en sänka uppe på borgplatån, är ett av världens dyrbaraste. Där kan man på nära håll taga i betraktande det bästa, som grekisk konst frambragt från uräldsta tid till perserkrigen, samt en massa fragment från de klassiska templen, Parthenon framför allt. Man fann i skrevorna uppe på den ojämna borgklippans nedkastade som fyllning de statyer och relieffigurer, som skadats vid persernas invasion, hela den långa raden av dessa härliga arkaiska kore- och kourosfigurer, som nu fylla det lilla museet, tusentals votiv-gåvor åt de gudomligheter, som dyrkats där uppe, o. s. v. Denna grundliga undersökning lämnade dessutom vetenskapligt högviktiga upplysningar om borgklippans bebyggelsehistoria.

Samtidigt med dessa storgrävningar uppe på Akropolis och ute i Epidauros utfördes en annan icke mindre grävning borta i Eleusis vid kusten mellan Athen och Megara. Där gällde det en för det antika Athen och hela Hellas höghelig ort, de eleusinska mysteriernas vidsträckta område. Det viktigaste av helgedomen, den väldiga telesteriehallen, samt den monumentala entrén med dubbla propyléer o. s. v., framgrävdes under åren 1882—1895. Företaget var icke lätt, eftersom en hel by låg över ruinfältet.

Eleusis från luften.

Det grekiska arkeologsällskapet använde 200,000 drakmer till dess expropriering. Själva utgrävningen drog en kostnad av 150,000 drakmer. Ledare för grävningarna var Filios och senare den, som jämte Kavvadias kan anses som den grekiska arkeologiens nestor, Skias. Eleusis har under senaste år åter blivit föremål för utgrävningar. Man har grävt sig ned under den klassiska nivån, ända ned i mykenska och förmykenska lager och gjort den för religionshistorien ytterst viktiga upptäckten, att helgedomen och således de eleusinska gudomligheternas kult går upp till denna tid. En urgammal boplats har delvis framgrävts ett stycke från helgedomen. Ledare för denna eftergrävning är K. Kouriuniotis och den unge grek-amerikanen Mylonas. Det mesta av fynden från dessa grävningar är uppställt i Eleusis' museum, som numera, efter en grundlig modernisering, är ett av de viktigaste och bäst ordnade i landet.

Samtidigt med dessa brett lagda och dyrbara undersökningar har det grekiska arkeologsällskapet varit aktivt på en massa andra håll. Så har det nere i staden Athen upptäckt och delvis utgrävt

Hadrianus' bibliotek och det romerska torget, folkförsamlingsplatsen Pnyx och den kulle som prydes av Filopappos' gravmonument. Dessa athenska grävningar hava fortsatt mer eller mindre sporadiskt under hela den följande tiden i samband med tillfälliga fynd vid husbyggen o. d. Det stora område, som en gång upptogs av det athenska centraltorget, det s. k. agora, som numera är föremål för de amerikanska grävningarnas energiska aktion, är enligt en överenskommelse uppdelat mellan amerikanerna och grekerna. De senare hava dock ännu ej börjat systematiskt bearbeta sitt område men hava redan gjort ett par mindre förundersökningar och kompletterat tidigare grävningar, t. ex. på det romerska torget.

Utanför Athen och dess närmaste omnejd (inom vilken man kan nämna grekernas undersökningar nere i Pireus) har sällskapet igångsatt grävningar på en mängd ställen ute i olika landskap. Ett av de mera resultatrika företagen är undersökningen av det gamla Tebe i Boiotien, där professor Keramopoulos fortfarande sysslar med både den klassiska och, framför allt, den förhistoriska staden, Kadmos' berömda borg. I det till bristning fullproppade museet i Tebe kan man få en tydlig föreställning om denna grävningens rika resultat. Grekerna hava jämte fransmännen arbetat uppe i Delfi, där de bl. a. undersökt Kastalias heliga källa, i det från perserkrigen beryktade Plataeae och i Rhamnus, där en annan av den grekiska arkeologiens koryféeer, Stais, framgrävt Nemesis' och Themis' tempel med kultbild och reliefprydd statybas o. s. v. Det är greker, som gjort det mesta i Mykene, sedan Schliemann genom sina uppseendeväckande skattefynd visat vägen. Där har ännu en annan av det grekiska arkeologsällskapets mera bemärkta medlemmar, Tsountas, gjort betydande och rika fynd i bl. a. mykenska kammargravar. Samme Tsountas är det, som i den berömda kupolgraven i Vafio nära Sparta bl. a. funnit de båda mykenska guldbägare, som höra till det grekiska nationalmuseets vackraste och värdefullaste föremål. I närheten, öster om Sparta, hava grekiska arkeologer funnit resterna av Apollons helgedom i det ålderdomliga Amyklai. I grannlandskapet Messenien har en av de mera bemärkta nu levande grekiska arkeologerna, Oikonomos, börjat utgrävningen av Epaminondas' stad Messene, inom vars imponerande och fantastiskt väl bevarade murar han funnit det antika torget med hallar och rådhus o. s. v. Hans kollega, den redan nämnde och icke mindre berömde Kourouniotis, har i samma landskap bidragit till vår kännedom om den mykenska tidens

Attalos-stoan före de amerikanska utgrävningarna.

gravbruk genom ett par kupolgravar. I landskapet nordväst om Messenien, Achaia, har Kyparissis börjat en målmedveten undersökning av samma förhistoriska tids lämningar. Långt inne bland Arkadiens svårtillgängliga berg har sällskapet restaurerat den Epikouriske Apollons tempel, ett av antikens mest monumentala och bäst bevarade tempel, byggt av samme Iktinos, som var Parthenons arkitekt. Nere vid den korintiska viken har nationalmuseums nuvarande chef, A. Filadelfeus, jämte arkitekten Orlandos grävt ut det antika Sikyon. I Megara äro f. n. grävningar igångsatta, trots de väldiga besvär, som vållas av den moderna bebyggelsen. På andra sidan Korintviken, uppe i det bergiga Aetolien, har professor Rhomaios utfört de för den grekiska arkitekturens historia ytterst viktiga grävningarna i Thermos och, samman med dansken Fr. Poulsen, gjort betydande fynd i Kalydon. Thessalien har varit och är än föremål för grekiska undersökningar. Den neolitiska kulturen har här först studerats tack vare fynden från Dimini och Sesklo, där den redan nämnde Tsountas inledde denna forskning. Den ytterst energiske professor Arvanitopoulos har bragt hela vagnslaster fynd från sina grävningar i samma landskap till museet i Volo och till Athen.

Den grekiska övärlden har icke glömts för fastlandets rika fynd. Kreta, den förhistoriska kulturens centrala ort, står i förgrunden. Namnen Chatzidakis och Marinatos, den äldste och den yngste av de mera bemärkta grekiska prehistorikerna, och den i förtid bortgångne Xanthudidis, äro internationellt bekanta. Trots engelska, amerikanska, italienska och franska storföretag på ön försvara de grekiska grävningarna (Tyliossos, Chamezi Sitia, Nirou Chani etc.) sin plats som viktiga för kännedomen om denna fantastiskt rika kultur. Borta på de Joniska öarna har Kavvadias gjort Kefal lonias gravfält bekant för vetenskapen, och bland Cykladerna hava grekiska arkeologer t. v. ägnat Amorgos, Santorin-Thera och Melos, den berömde Venus' ö, sitt intresse, för att blott nämna de viktigaste.

Det skulle föra alltför långt, om man ville minnas alla de orter, där grekisk arkeologi med större eller mindre framgång upptagit arbetet. Dessa exempel må vara nog för att giva en föreställning om det vakna intresse och den energi, som landets egna vetenskapsmän ägnat sitt eget specialområde. De hittills uppräknade gälla Greklands klassiska och förhistoriska arkeologiska forskning. Men den grekiska kulturen slutade som bekant ej med antiken. Den enligt den populära föreställningen mörka tid, som vi nämna medeltiden, rättare och närmare bestämt den bysantinska tiden, har i Grekland varit en allt annat än mörk och kulturarm tid. Man märker det vid första bästa besök i en äldre grekisk kyrka, allra bäst och tydligast inser man det vid ett besök i t. ex. Salonikis underbara bysantinska tempel. Denna period i den grekiska kultur- och konsthistorien har länge kommit att stå tillbaka för den klassiska, liksom det sengrekiska språket och bysantinologien först på senare tid vunnit ett större beaktande, trots att det ändock är detta språk, vi närmast hava att tacka för att vi överhuvud taget äga något bevarat av den antika grekiska litteraturen. Grekerna hava den obestridliga förtjänsten av att hava omhändertagit och främjat denna bysantinska forskning. Den bysantinska fältarkeologien har tack vare sina främsta representanter, A. Filadelfeus, Sotiriou och Orlandos, redan utfört imponerande arbeten i Nikopolis och Nea Anchialos, för att blott nämna ett par exempel. Den sistnämnde är i egenskap av samtidens kanske främste kännare av den bysantinska arkitekturen och främst på grund av sitt energiska arbete för de bysantinska byggnadernas konservering värd att nämnas. Professor Sotiriou har under en

lång följd av år varit den energiske nyskaparen och vidmakthållaren av det bysantinska museet i Athen. Detta, som för några år sedan kunde flyttas över från sin tillfälliga plats i den athenska akademians nedre våning till ett eget hus (ett i florentinsk stil åt den för sitt excentriska liv beryktade duchesse de Plaisance, Sophie de Marbois, uppfört palats), innehåller i utsökt välordnade salar det bästa och dyrbaraste, som Grekland äger av lösa fynd från denna lysande tid. Det bysantinska museet står värdigt vid sidan av Athens nationalmuseum. Det är ett av de vackraste och tydligaste bevisen på den grekiska arkeologhetairians vitalitet och goda smak.

Ytterligare må med ett par ord nämnas det grekiska numismatiska museum, som redan 1843 startades och som under sina förträffliga direktörers vård (främst och ryktbarast av dem Svoronos) vuxit ut till att bliva ett av världens förnämsta i sitt slag.

Greklands arkeologi behöver icke blott friska krafter ute på grävningsfälten. Landet har ett till synes aldrig mättat behov av museer. Samtliga nuvarande museer äro överfyllda av föremål. Mycket måste förvaras i magasin och lårar. Ständigt måste allt större summor uppbringas för nybyggen och tillbyggnader, för reparationer och moderniseringar. Så anslogs år 1930 16 miljoner drakmer till detta ändamål. Tack vare detta vackra stöd från de grekiska statsmakternas sida håller man som bäst på med att modernisera snart sagt alla landets större museer. Till liknande ändamål behövas årligen väldiga summor, nämligen den med ett grekiskt ord s. k. *anastylosis*. Jag har redan nämnt de tidiga försök, som gjordes att återuppressa de förnämsta av de antika templen. Parthenon, Greklands och hela världens mest berömda tempel, håller på att återfå sin ursprungliga form under den grekiske ingenjör N. Balanos' sakkunniga och förtjänstfulla ledning. Utom detta arbete utföres, som redan nämnt, uppe på Akropolis ett annat, uppresandet för tredje gången av det lilla templet åt den obevingade segergudinnan. Nere i staden har man just restaurerat den gamla muren kring Olympieions väldiga tempelrester. Ute i landsbygden ilar Orlandos så fort tågen kunna föra honom, mellan de olika restaureringsarbetena, från Mistras gamla heliga klosterstad nere i Lakonien till S:t Demetrios' härliga tempel uppe i Saloniki.

Så stiga ur Greklands jord ständigt nya vittnesbörd fram om

tider, då där nere grunden lades till den kultur, den konst och det vetande, som hela världen kunnat bygga vidare på i tjugo sekler. Dessa rader hava sökt visa, att den pånyttfödda grekiska nationen ingalunda suttit suckande med armarna i kors på sina förfäders gravar, medan främlingar tagit dess historia på entreprenad. Som segertecken höja sig åter mot den blåaste av alla himlar de gamla gulnade marmorkolonnerna till ett olympiskt vittnesbörd om att hellenernas nation ej är utrotad och död, som gamle Fallmereyer ville bevisa. Dessa återuppresta tempelkolonner äro en liten men levande och aktiv nations vackra vittnesbörd om samhörigheten med den tid och det folk, som av den store Perikles fick denna lärdom: »Eftersom vi resa mäktiga minnesmärken över vår makt, ... skola vi bliva beundrade av samtid och eftervärld.» Dessa ord i det berömda liktalet hava sin tillämpning och plats vid det grekiska arkeologsällskapets hundraårsjubileum.